

NASILJE NAD STARIJIM OSOBAMA

HSUIR

dip. iur. LEKE SOKOLAJ

S obzirom na demografske trendove i sve veći broj osoba starijih od 65 godina u ukupnoj populaciji, realno je za očekivati da će fenomen zlostavljanja starijih osoba sve više zaokupiti pažnju i interes kako stručnjaka tako i šire javnosti.

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji nasilje nad starijim osobama definira se kao“ pojedinačni ili ponavljajući čin ili kao nedostatak odgovarajućeg postupanja, koje se događa u bilo kojem odnosu očekivanja i povjerenja, a koje uzrokuje bol, štetu , nepriliku i/ili nevolju starijoj osobi.

Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije, svaki mjesec u svijetu jedna od deset starijih osoba doživi zlostavljanje, a samo 1 od 24 starije osobe zlostavljanje prijavljuje obitelji, prijateljima ili nadležnim institucijama.

Posljedice nasilja nad starijim osobama mogu za njih biti dalekosežne, od oštećenja već ionako narušenog zdravlja, fizičkog i mentalnog, osjećaja gubitka kontrole nad životom, strah, krivnja, izolacija, povlačenje u sebe, depresija, suicidalne misli, do gubitka i ono malo materijalne sigurnosti koju im omogućuje mirovina, ako ih se materijalno iskorištava, pa sve do smrti.

Postoje različiti faktori značajni za nasilje nad starijim osobama:

1. Individualni, vezani za žrtvu;

starija osoba s kognitivnim ili tjelesnim oštećenjem pod povećanim je rizikom; zdraviji imaju veće šanse da izbjegnu zlostavljanje nego oni lošijeg zdravlja. Naime, razina stresa kod njegovatelja povisuje se s pogoršanjem zdravstvenog stanja onemoćale starije osobe, **osobito ako se radi o starijim osobama s invaliditetom**. Kao žrtve se najčešće javljaju žene i to u dobi od 75 godina ili starije (Ajduković, 2003).

2.Vezani za počinitelja;

-najčešći zlostavljači su odrasla »djeca« žrtve, rođaci ili unuci. Ipak, po svemu sudeći, počinitelji nasilja prema ostarjelima su u više od polovice slučajeva žene (kćeri ili snahe) koje, u pravilu, dnevno skrbe o žrtvama (Ajduković i Pečnik, 1992., prema Ajduković, 2013.), stoga više od dvije trećine otpada na članove obitelji.

Njega onemoćalih starijih ljudi vrlo je naporna i izaziva njegovateljski stres, posebno ako je riječ o ostarjelima s intelektualnim i fizičkim poteškoćama.

Kada je njegovatelj loše pripremljen za zadatak koji mora obaviti, veća je i mogućnost zlostavljanja.

Pod tim okolnostima, a nedostaju li i nužna pomagala za njegu ili liječenje, vjerojatnije će doći do konflikta. Istraživanja su pokazala da nasilnici (uglavnom starije djetete) imaju veću količinu problema nego drugi njegovatelji.

3. Rizični faktori vezani uz zajednicu i društvene norme;

izolacija starijih osoba, **umanjivanje vrijednosti** starijih osoba od strane zajednice i države, **migracija** mlađih članova obitelji, **siromaštvo i nezaposlenost**, gubitak osnovnih ljudskih vrijednosti, slabljenje povezanosti članova obitelji i ljudi općenito, **međugeneracijski sukob**.

4. Vezani za oblik nasilja;

neke obitelji su sklonije nasilju jer je nasilje naučeno ponašanje koje se prenosi iz generacije u generaciju. Kod ovih **obitelji nasilje je jedina reakcija kojom znaju odgovoriti na stresne situacije**.

OBLICI ZLOSTAVLJANJA

Nasilje se može podijeliti s obzirom na mjesto gdje se ono odvija i način nasilnog ponašanja. **Nasilje nad starijima može se zbivati u privatnosti doma, u ustanovi i strukturalno.**

1. Psihičko(i emocionalno) zlostavljanje uključuje pokušaje dehumanizacije i podcjenjivanje starijih osoba. Bilo koje verbalno ili neverbalno postupanje koje smanjuje njihovo samopoštovanje ili dignitet i tretiranje njihovog psihološkog i emocionalnog integriteta je zlostavljanje.

Može uključivati:

- prijetnje o korištenju nasilja
- prijetnje da će ih napustiti i ostaviti same
- namjerno zastrašivanje kao npr. da neće dobiti hranu ili skrb za njihove potrebe
- laganje, ruganje, nazivanje pogrdnim imenima
- nedopuštanje provjeravanja tvrdnji o njihovom zlostavljanju
- socijalno izoliranje i zabranjivanje posjeta
- tajenje informacija na koje imaju pravo
- ponižavanje starijih osoba zbog načina njihova govora
- namjerno i pogrešno interpretiranje njihovih tradicija, nepoštivanje
- ignoriranje i pretjerano kritiziranje, naređivanje
- konstantno nametanje pitanje smrti i namjerni razgovor o istom
- postupanje sa starijim osobama kao da su djeca ili sluge.

2.) Financijsko zlostavljanje obuhvaća novčane manipulacije ili iskorištavanje, a uključuje prijevare, krivotvorenje, ucjene, zlouporabu. Odnosi se na korištenje novca ili vlasništva starije osobe na nepošten način ili korištenje imovine starije osobe za vlastitu dobrobit.

Može uključivati:

- Krađu novca starije osobe, mirovine ili druge imovine
- Prodaju njihovih kuća ili vlasništva bez njihovog pristanka
- Zlouporabu punomoći
- Naplaćivanje većih cijena za stvari koje se kupe starijoj osobi
- Ne dopuštanje starijoj osobi da iseli npr. u dom kako bi mogli i dalje imati uvid i kontrolu u mirovine i korištenja istih sl.
- Ne vraćanje novaca nakon što su ga posudili od starije osobe
- Otvaranje njihove pošte
- Mijenjanje oporuke
- Potpisivanje dokumenata umjesto njih

Primjer

3.Tjelesno zlostavljanje uključuje bilo koji čin nasilja neovisno o tome rezultira li fizičkom ozljedom ili ne. Namjerno izazivanje boli ili ozljede, a koje rezultira fizičkom ozljedom ili duševnom boli smatra se zlostavljanjem.

Može uključivati:

- udaranje
- spaljivanje
- guranje i naguravanje
- šamaranje
- podmetanje noge
- pljuvanje
- prisiljavanje starije osobe da ostane u krevetu ili stolici
- prisiljavanje da ostane u sobi i zaključavanje
- uskraćivanje lijekova ili pretjerano davanje lijekova
- ograničavanje slobode.

Starije osobe koje postanu krhke, slabe i zahtijevaju medicinske ili druge usluge, mogu postati potencijalne žrtve zlostavljanja te relativno često podlegnu posljedicama tjelesnog zlostavljanja.

Seksualno zlostavljanje uključuje različite oblike seksualnog ponašanja, iskorištavanja i uznemiravanja (seksualno maltretiranje, napadanje i sramoćenje) bez njihove volje i pristanka. Uključuje neželjeno doticanje (stariji često nisu sposobni izraziti svoje negodovanje), sve vrste seksualnog napada poput silovanja, sodomije, razgolićavanja i fotografiranja.

Zanemarivanje (nebriga) se odnosi na namjerno ili nenamjerno ne pružanje osnovnih uvjeta za život i potrebne njege.

Znakovi koji upućuje na nasilje su **neobjašnjeni uzroci fizičkih ozljeda** ili **kontradiktorna objašnjenja nastanka tih ozljeda**. Osim toga, znakovi su i **pothranjenost, neadekvatna njega i loša higijena** unatoč prividno odgovarajućim izvorima, kao i **nemogućnost plaćanja osnovnih životnih potreba** unatoč financijskim izvorima, **te iznenadni prijenos imovine ili promjena oporuke**. **Zabrana člana obitelji da starija osoba bude intervjuirana ili da govori sama za sebe također je zabrinjavajuća.**

Istraživanja pokazuju da je u **90% slučajeva nasilja nad starijima počinitelj bio član obitelji, dvije trećine počinitelja bili su odrasla djeca ili supružnik.** Sengstock (1991., prema McCreadie, 1996.) navodi da su najčešći počinitelji fizičkog zlostavljanja muške osobe, a počinitelji psihičkog zlostavljanja najčešće osobe ženskog spola.

Istraživanje na području Grada Zagreba- je pokazalo da je najučestaliji oblik nasilja prema starijima u obitelji **psihičko nasilje.** Čak 24 posto starijih osoba doživjelo je da članovi njihove obitelji podižu glas na njih bez razloga (sedam posto starijih vikanje je doživjelo nekoliko puta godišnje, a dva posto nekoliko puta mjesečno). Svakodnevno vikanje od strane članova obitelji doživljava 0,9 posto starijih osoba. Oko 16 posto starijih osoba doživjelo je da članovi obitelji nekoliko puta u zadnjih tri do pet godina nisu razgovarali s njima, a gotovo četiri posto njih doživljava prijetnje i zastrašivanja. Oko pet posto starijih osoba doživjelo je da ih ukućani podcjenjuju i ismijavaju, a gotovo osam posto njih doživjelo je vrijeđanje.

Temeljem rada SOS-telefona HSUIR-a zabilježeno je 12 posto slučajeva nasilja nad starijim osobama od ukupnog broja prijavljenih slučajeva nasilja u obitelji, što smatramo nerealnim brojem.

Države koje kontinuirano prate ovu problematiku poručuju da je nasilja nad starijima 10 do 14 puta više nego što ga je otkriveno.

Prosjek životne dobi zlostavljanih osoba 71 godina; nasilje nad starijima redovito kombinirano – najviše ima psihičkog / emocionalnog nasilja, zatim zanemarivanje, i materijalno iskorištavanje te slijedi fizičko nasilje.

Nasilnici su najčešće oni koji su najbliži, oni od kojih se očekuje povjerenje, vrlo često i jedini životni suputnici žrtve.

K tome, nasilnik je najčešće materijalno ovisan o žrtvi. Najčešće žrtve su žene, a zlostavljač najčešće suprug, potom djeca, snaha ili zet, pa i unuci i susjedi.

Prevenција i suzbijanje zlostavljanja:

1. Uvijek poslušati stariju osobu i/ili osobu koja o njoj skrbi ili se brine (npr. obiteljski liječnik, susjed, prijatelji, drugi članovi obitelji, ...).
2. Intervenirati čim postoji i najmanja sumnja na zlostavljanje/zanemarivanje starijih osoba.
3. Educirati što veći broj osoba, neovisno o dobi, o načinima prepoznavanja zlostavljanja/zanemarivanje, te mogućnostima prijavljivanja kako bi se postigao što brži i kvalitetniji odgovor u cilju zaštite starije osobe.

ZAKON O ZAŠTITI OD NASILJA U OBITELJI

Članak 10.

Nasilje u obitelji je:

1. tjelesno nasilje,
2. tjelesno kažnjavanje ili drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci,
3. psihičko nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost
4. spolno uznemiravanje,
5. ekonomsko nasilje kao zabrana ili onemogućavanje korištenja zajedničke ili osobne imovine, raspolaganja osobnim prihodima ili imovine stečene osobnim radom ili nasljeđivanjem, onemogućavanje zapošljavanja, uskraćivanje sredstava za održavanje zajedničkog kućanstva i za skrb o djeci,
- 6. zanemarivanje potreba osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi koje dovodi do njezine uznemirenosti ili vrijeđa njezino dostojanstvo i time joj nanosi tjelesne ili duševne patnje.**

Glava V.
PREKRŠAJNE ODREDBE
Članak 22.

(1) Tko počini nasilje iz članka 10. ovoga Zakona, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 2000,00 kuna ili kaznom zatvora do 90 dana.

(2) Tko ponovi nasilje iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 6000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 30 dana.

(3) Tko u nazočnosti djeteta ili osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi počini nasilje iz članka 10. ovoga Zakona, kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 7000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 45 dana.

(5) Ako je nasilje iz stavka 1. ovoga članka počinjeno na štetu djeteta ili osobe s invaliditetom ili osobe starije životne dobi, počinitelj će se kazniti za prekršaj novčanom kaznom u iznosu od najmanje 12.000,00 kuna ili kaznom zatvora u trajanju od najmanje 70 dana.

HVALA NA PAŽNJI

